

Jegyzetek

„PALÓCFÖLD 1968”

(Kossuth Rádió, 1969. május 16-án, 10 05 óra)

Az 1954–55. évi kísérletek után rendszeresen 1960-tól jelenik meg Palócföld címmel irodalmi kiadvány. A sokáig évenkénti, majd később félevenkénti megjelenésű antológia örökébe 1967-ben irodalmi, művészeti, művelődési folyóirat lépett, amelyre időközben már az országos orgánumok is felfigyeltek, sőt a Kézdivásárhelyi megjelenő nagy múltú Korunkban is jelent meg méltatás. („Az élő Madách”, 1968/6)

A rádióban önálló műsor keretében – Palócföld 1968. címmel – Csukás István költő mutatta be a hallgatóknak a folyóiratot, amint a cím is mutatja főként a tavalyi évfolyam alapján:

„A folyóirat egyelőre még negyedévenként jelenik meg, vagyis 1968-ban négy szám. Egyelőre azt az optimizmusunkat – és a lapot átolvasva – azt a jogos várakozásunkat fejezi ki, hogy a Palócföld havonkénti megjelenése, magyarán komoly folyóirattá való előlépése nem késik sokáig. Hazánk túl gazdag folyóirat-ellátottságában érdekes szint és hangot hozna mindenképpen. A negyedévi mutatvány-számok máris bizonyítják ezt a lehetőségét. Bízunk benne, hogy nemcsak a gyakorló irodalmárok örülnének egy új lapnak, hanem az olvasók is. Közhely – de most, ma, különösen lényeges tartalmú, mikor az Olvasó népertől megmozdul indul –, hogy a folyóiratok, irodalmi lapok élharcosai e nemes csatának. Egy jól szerkesztett folyóirat hatása szinte felmérhetetlenül széles: kíváncsiságot ébreszt az olvasókban, újakat toboroz, eligazítja művek között, és az írók figyelmét, alkotókedvét, energiáját is az irodalom belharcai helyett valódi problémákra tudja irányítani, biztatás és szerepet ad.

A Palócföld – érthető lokálpatriotizmussal – elsősorban saját megyéjével foglalkozik. Írói többnyire a megye szülőttei vagy lakosai. Ez így önmagában sem lenne kevés, ám a szerkesztők és szerzők jó érzékkel a helyi problémákat is, ma már kötelező szinten, országos szinten elemzik, írják meg, vagyis valamiféle vidéki dilettantizmusról van szó, nem olyan szerzők társulásáról, akik kimaradtak a fővárosi lapokból, hanem olyanokról, akik egyébként is rangos nevek és különösen szeretik, ismerik szűkebb hazájukat, és ezt a színvonalat és ügybuzgalmat érezzük legfontosabbnak: a vidéki, nem vidéki vitát is eldöntőnek. A provinciákból is lehet, sőt kell korszerű, magas szintű műveltséget csinálni. Ugy illik, hogy biznyítsuk is állításunkat.

Az élő irodalmat többek között Mezei András, Vihar Béla, Vidor Miklós, Jobbágy Károly, Bába Mihály, Órsi Ferenc képviseli. Országos lapokból ismert nevek. Legszívesebben valamennyiöket idéznénk, mint ahogy szívesen olvastuk műveiket. Vihar Béla életrajzi vázlata olyan értelemben is érdekes, hogy a költőtől igen ritkán olvashatunk prózai írást...

A folyóirat másik fő erénye a jó színvonalú irodalom közlése mellett a megye életével foglalkozó szociográfiai, politikai szenvedélyű írások publikálása. Olvashatunk a lapban a cigánytelepekről, a női foglalkoztatottságról, a falun élő értelmiségről, a szocialista tanár-diák viszonyról, és a Nógrád megyei forradalmi mozgalmakról. Ez a vázlatos címfelsorolás is mutatja az érdeklődés sokféleségét, és a folyóirat eleven kapcsolatát a valósággal, amely például a falun élő értelmiségről, vagy a tanár-diák viszonyról szóló cikkben csak annyiban megyei vonatkozású, hogy onnan veszi a példáit. Egyébként pedig országos problémák ezek. És ne felejtsük el, hogy összesen négy, nem túl vastag számról van szó, és ezeken kívül a lapnak kritikai rovata is van, amelyben egy jó folyóirathoz illően figyelemmel kíséri a tavalyi irodalmi termést. Lehet, hogy nehéz ennyi mindent négy számban összezsűfolni és még nem is említettük a képzőművészeti rovatot, a mellékleteket és a Madách-sal foglalkozó tanulmányokat. Szokatlan bősége ez az érdeklődésnek és néha feszesnek szűknek is bizonyult a ruha, de hát ez sem bizonyít mást, minthogy gyakoribb megjelenés is megérdemelve a lap.

A megye nagy szülőttének, Madách Imre emlékének ápolását, életének, műveinek kutatását elsőrendű feladatának tekintette a Palócföld és elsőrendűen is oldotta meg. Helyenként szenzációsnak is mondható adalékokkal szolgál: így például Az ember tragédiája első hangjátékszerű előadásáról 1935-ben. Németh Antal a rádió dramaturgiájának akkori vezetője emlékezik vissza az akkori előadásra, akkori szövegkönyvből közli Szabó Lőrinc

összekötő, narrátor verseit a Tragédiához. Közli a lap az első felfedező, költő Arany János javításait is a Tragédia vesszoroin. Szabó József cikke idéz egy néhány eredeti és javított sort némi polémiával, hangsúlyozva változatlanul a tiszteletre és nagyrabecsülésre méltó tettet, ahogy Arany az ismeretlen Madách kéziratával foglalkozott."

HÉT EMLÉKTÁBLA

A salgótarjáni Madách Gimnázium Ady Endre nevét viselő irodalmi és honismereti köre több éve folyó tudatos, szisztematikus kutatómunkával gyűjti össze Nógrád megye irodalmi hagyományait, hogy maradóknak emléket állítson azoknak az íróknak, költőknek, politikusoknak, közéleti személyiségeknek, akik a megye területén megfordultak, vagy éppen innen indultak el a hírnév útján.

E nemes tevékenység gyümölcseként már két kiadvány meg is jelent a diákok tollából: Irodalmi emlékek nyomán Nógrád megyében címmel, és ami talán még jelentősebb: a szakkör tagjai – a megyei múzeumi igazgatóság és főként az idegenforgalmi hivatal támogatásával – hét emléktáblát helyeztek el a megyében. A táblákat – kis ünnepségek keretében – leplezték le: Salgótarjában Móricz Zsigmond, Pásztón Bajza József, Szécsényben Komjáth Jenő, Csesztvén Arany János, Ludányhalászbán Kármán József és Róday Pál emlékére.

Legutóbb Szirákon avattak emléktáblát, amelyen a község lakói és látogatói Telesi László nevét olvashatják. Telesi László (1811–1861), az arisztokrata származása ellenére is haladó, Kossuth-párti politikust és a *Kegyenc* című történelmi tragédia íróját szoros szálak kötötték Szirákhhoz, az egykori járási székhelyhez. Gyermekkorának jelentős részét töltötte itt, édesapja szülőhelyén, és felnőttként is szívesen időzött a Telesi-kastélyban. Szirákon is temették el, a csoládi kriptában. A barokk stílusú műemlék kastély falán elhelyezett tábla erre emlékezteti az utókorat.

A lelkes, szárnyukat bontogató ifjú irodalombúvárok úttörő jellegű tevékenysége és nemes szenvedélye eképpen hagy maradandó nyomot szerzte a megyében.

„HORVÁTH ENDRE GALÉRIA” BALASSAGYARMATON

A balassagyarmatiak közismert hagyománytisztelőnek újabb bizonyítéka, hogy a városi tanács patronálásával megnyílt galériát Horváth Endre grafikusról nevezték el.

Horváth Endre (Bazin, 1896 – Budapest, 1954) Balassagyarmaton járt iskolába, majd az Iparművészeti Főiskola elvégzése után – ahol Helbing Ferenc tanítványa volt – 1929-től a Pénzjegynyomdában dolgozott, amelynek 1945-től művészeti igazgatója volt. Számos plakátot, bélyeget és bankjegyet tervezett. A felszabadulás után javarészt ő tervezte a ma is forgalomban lévő pénzeket, sőt a metszetek egy részét saját maga készítette. Méltatói szerint a Dürer-iskola kései utódai közé tartozott. Alkotásai előrelépést jelentettek a rézmetszés művészetében. Horváth Endrét – saját kérésére Balassagyarmaton temették el. Nővére ma is ott él, és mély meghatottsággal vett részt a galéria megnyitó ünnepségén és jegyezte be elsőként nevét az emlékkönyvbe.

Az új galéria első kiállítói a város jeles művészei: Farkas András és Réti Zoltán voltak. A közös tárlat keresztmetszetét adta sokoldalú művészetünknek, ugyanakkor kidomborított művészi oeuvrejük sajátos arculata is: Farkas erősen emberközpontú ábrázolásmódja, illetve Réti szingazdag tájfestészete.

Rendkívül gazdag a galéria további programja. A Nógrád megyei Képzőművészeti Stúdió balassagyarmati tagjainak (Bacsur Sándor, Csikász István, Gonda Zoltán, Karman János, Márton Bálint) tárlatát az Őblösüveggyár iparművészeinek kiállítása, majd id. Szabó István szoborkiállítása követi. Sor kerül még ebben az évben gyermekrajz kiállításra, az esztergomi pedagógus képzőművészek tárlatára, „Az irodalmi színpad mozgalm tíz éve” című dokumentum kiállításra és terveznek kiállítást Horváth Endre hagyatékából is.

SZOBORKIÁLLÍTÁS SALGÓTARJÁNBAN

Lesenyei Márta Munkácsy-díjas szobrászművész tárlata jelentős eseménye volt Salgótarján nyári kulturális programjának, hiszen a városban ez volt az első önálló szoborkiállítás. A József Attila Művelődési Központ előcsarnokában – amely nyitott a Tanácsköztársaság tere – megrendezett kiállítás a szabadtéri tárlatok illúzióját keltette, és szervesen illeszkedett a tér hangulatába, harmóniát teremtve az üveg és vasbeton épületek és a változatos anyagú kispasztikák között.

Lesenyei Márta bemutatkozni – de nem idegenként – érkezett a városba. 1968-ban részt vett a Városi Tanács által hirdetett partizán-émlékmű pályázaton, ahol nagy műgondal és művészi igényességgel készített terveivel második díjat nyert. Jelenleg kivitelezés alatt áll a Pécskö üzletház előtt felállítandó „Ülő nő” figurája.

Művészi hitvallásának – nyitott szemmel, éhséggel a szépre, az igazatmondás vállalásával élni és ezekkel jól sáfárkodni – őszinteségét tükrözte salgótarjáni kiállítása is. Művészete a klasszikus hagyományok őrzője, de nem konzerválója. Állandóan új lehetőségeket keres és talál. A portré-ábrázolás nagyszerű megoldásaival dicsekedhet (Homórosz, Szilágyi Erzsébet), kitűnően használja fel a fény-árnyék játékának törvényszerűségeit (Tükrös fej) nagy tiszteletben tartja a megformálandó anyagot, és jól használja fel a benne rejlő lehetőségeket. Nem keres idegen és divatos témákat. A női lélekhez közel álló kompozíciói (Anya, Anya gyermekekkel, Furulyázó) könnyedek, ugyanakkor alig fél méteres figuráinak legjobbjai monumentális erőt hordoznak (Proféta, Sziklás, Vitorlás). Őszinteség és egyszerűség a jellemzője művészetének, olyan egyszerűség, ahová eljutni talán a legnehezebb. Úgy tűnik sikerült megtalálnia azt az adekvát formát, amely közérthetően fejezi ki a ma emberének bonyolult érzésvilágát.

Lesenyei Márta – a szó valódi és elvont értelmében egyaránt – szép kiállítása, legjobb húsz kispasztikai alkotásának, díjat nyert műveinek, már köztéri szoborrá valósult terveinek reprezentatív bemutatója volt.

cs. b.